

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію:

Бей Р.В. Еволюція наукової думки в механізації та автоматизації у тваринництві УРСР (20-80-ті рр. ХХ ст.) / Р. В. Бей ; НААН, ННСГБ ; наук. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 380 с. – («Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії» ; кн. 90).

Збільшення виробництва продукції й зниження матеріало- та енергоємності тваринницької галузі – важливе народногосподарське завдання. Його вирішення залежить від формування і розвитку складних інтегрованих систем, які охоплюють тварин, техніку й людину. Особливістю нового напрямку в розвитку біотехнологічних систем у тваринництві є інтегроване застосування технічних засобів механізації та автоматизації, електроніки й обчислювальної техніки, створення систем управління біотехнологічними процесами.

Монографія Р. В. Бея є логічним продовженням серії його розвідок останніх років, присвячених історії становлення і розвитку наукових засад механізації і автоматизації тваринництва в УРСР. Попередніми публікаціями автора вже доведено визначальну роль механізації у зростанні рентабельності виробництва продукції тваринництва, її здешевленні та вирішенні продовольчої проблеми.

Автором узагальнено основні тенденції становлення і розвитку науки з механізації та автоматизації виробничих процесів тваринництва у контексті соціально-економічних, суспільно-політичних, загальнонаукових і теоретико-методологічних чинників. Доведено, що передумовою зародження галузевої наукової думки було формування сільськогосподарського машинобудування як самостійної галузі, стрімкий розвиток рослинництва і кормовиробництва, зростання кількості поголів'я сільськогосподарських тварин та виділення галузі товарного тваринництва. На українських землях становлення науки з механізації тваринництва відбувалося в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Даний період пов'язаний з початком її інституціоналізації, що

позначилася в організації перших галузевих науково-дослідних установ і освітніх закладів. Як предтечу її інституціоналізації, автор цілком закономірно розглядає одержавлення галузі сільськогосподарського машинобудування, виділення сектору суспільного тваринництва та становлення племінної справи.

Р. В. Бей наводить детальну історію становлення та діяльності галузевих науково-дослідних установ. Вирішальний внесок у розроблення наукових засад механізації і автоматизації тваринництва зробили вчені Українського науково-дослідного інституту механізації і електрифікації сільського господарства, Центрального науково-дослідного і проектно-технологічного інституту механізації та електрифікації тваринництва південної зони СРСР, Всесоюзного науково-дослідного конструкторсько-технологічного інституту по машинам для комплексної механізації і автоматизації тваринницьких ферм, Всесоюзного науково-дослідного інституту з випробовувань машин і обладнання для тваринництва і кормовиробництва, Науково-дослідного інституту тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР та інших науково-дослідних установ. На їх базі розроблено основи механізованого доїння та первинної обробки молока, конструювання машин для приготування кормів і водозабезпечення, механізації мікроклімату тваринницьких приміщень, видалення та утилізації гною тощо.

У монографії також позиціонується внесок у наукове забезпечення механізації та автоматизації тваринництва вчених галузевих вищих навчальних закладів. Цікавими є роздуми щодо організації системи вищої галузевої освіти в Російській імперії, витоки організації якої вбачаються у діяльності кафедри сільськогосподарського машинобудування Харківського технологічного інституту та кафедри сільськогосподарських машин Київського політехнічного інституті. У становлення механізації сільського господарства як дисциплінарної науки, розроблення науково-методичних основ вищої фахової освіти, розвиток дидактичних принципів навчання вирішальний внесок зробили: О. О. Алов, А. О. Василенко, П. М. Василенко,

О. Ф. Васил'єв, В. Л. Кирпичов, М. Д. Ковальов, В. О. Константинов, Л. П. Крамаренко, Д. Є. Кудря, А. Я. Ларов, Й. П. Могильний, С. І. Муравлянський, К. Г. Шиндлер, І. Л. Шапошников та ін. Флагманами вищої галузевої освіти є Українська сільськогосподарська академія, Харківський інститут механізації і електрифікації сільського господарства, Мелітопольський інститут механізації сільського господарства, Запорізький інститут сільськогосподарського машинобудування та інші вищі навчальні заклади.

Не можна не погодитися із міркуваннями автора, який справедливо зазначає, що у розроблення основ механізації і автоматизації у тваринництві УРСР зробили вагомий внесок наукові школи і центри. Перші загальногалузеві наукові школи засновано на базі вищих навчальних закладів у 50-х роках ХХ ст. В. С. Крамаровим, Б. І. Костецьким, П. М. Василенком, А. О. Василенком та ін. Основні напрями їх діяльності полягали в розробленні загальних питань теорії конструювання, випробування і ремонту техніки для практичних потреб тваринництва. Перші спеціалізовані наукові центри з механізації тваринництва засновано на базі науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів у 60-ті роки ХХ ст. Основні напрями їх діяльності: розроблення основ машинного доїння, механізації кормовиробництва і постачання кормів, водозабезпечення, видалення і утилізації гною на промислових комплексах і фермах тощо.

Автором використано цінний фактологічний матеріал і суттєво заповнено прогалину в історіографії даної проблеми. Джерелознавчу основу дослідження складають документи Архіву Президії НАН України, Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Державного архіву м. Києва, Державного архіву Харківської області, архівних фондів Інституту тваринництва НААН та Інституту механізації та електрифікації сільського господарства НААН. Автором надавалося значної

уваги вивченню директивних матеріалів у галузі механізації тваринництва, а також наукових праць відомих учених у галузі механізації тваринництва.

Монографія дає можливість осягнути під принципово новим кутом зору історію становлення і розвитку галузевої наукової думки. На сучасному етапі, що позначився розбудовою національної системи галузевої науки та освіти, пошуком шляхів їхньої інтеграції, окресленням перспектив організації галузевої академічної науки, вивчення досвіду профільних науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів, наукових шкіл та центрів як основних продуцентів і репрезентантів галузевого наукового знання є особливо своєчасним.

Панченко П.П.,

доктор історичних наук, проф.